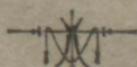

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ԹԱՓԱՌ-ԱԿԱՆ ՀԱՅԸ

Տպ. Կ. ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Hayrabédian
PEINTRE-DECORATEUR
78, RUE LES ROSIERS
St-OUEN (SEINE)
CLL. 30-68

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՀԱՅՐ

Հովի Կայսարապետի.
Կոնստանդուպոլիս. Կայսարապետի
Չ. Կայսարապետի.

ՀՐԱՅԱՐԱՆԿՈՒԹԻՒՆ Կ. ՏՕՆԻԿԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ ԹԻԻ 39

891.50

Շ 63

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

1953

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՀԱՅԸ

(ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԷՊ)

ՏՊԱՐԱՆ

ԳՐԱՏՈՒՆ

Կ. Տ Օ Ն Ի Կ Ե Ա Ն

Rue Nahr (St. Michel)

Beyrouth — Liban

1953

Պ Ա Շ Տ Ե Լ Ի Զ Օ Ր Ս

Ս Ա Ր Գ Ի Ս Ճ Ի Տ Ա Ն Ե Ա Ն - Ի

Ա Ն Մ Ա Հ Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ Ի Ն

Հա՛յր իմ,

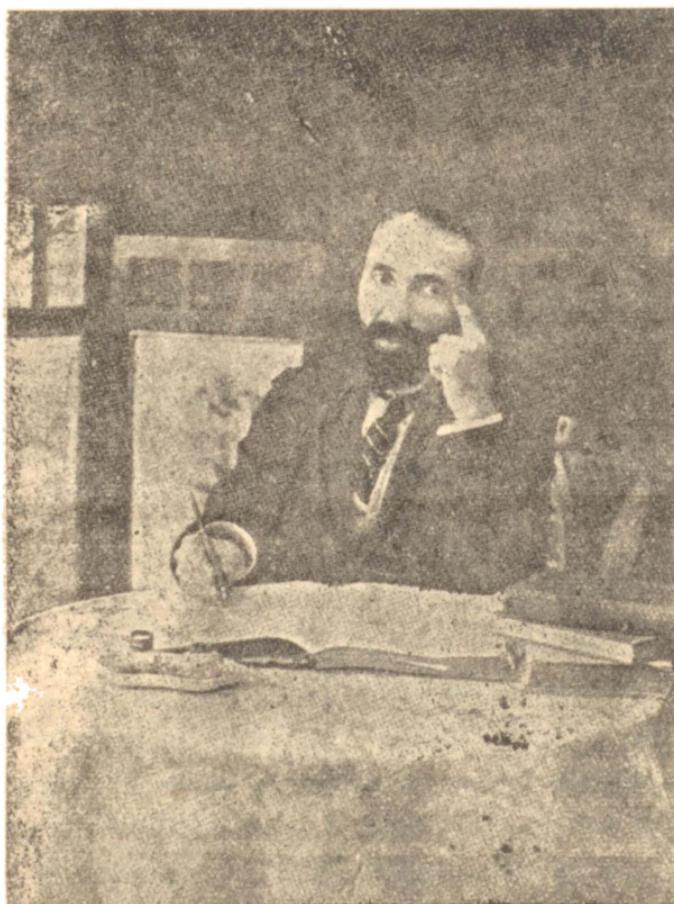
Քու անմոռանալի յիշատակիդ է որ կը նուիրեմ իմ
այս դուզնախեյ աշխատութիւնս:

Եթե՛ բախտին չարադէտ բերմամբ՝ չը կրցի քու անտու
գերեզմանիդ վրայ քար մ'անգամ դնել եւ կը բողբոս մայ-
րաբաղանի արուարձաններէն մեկուն գերեզմաննոցին ան-
կիւնը, քո՛ղ «Թափառական Հայուն» տաղապանքը պատկե-
րացնող յիշատակարանս քու մահարձանդ ըլլա՛յ ինձի համար:

Որդիդ
Ա. ՇԻՏԱՆԵԱՆ

Վառնա, 14 Յունուար 1914

Պուլկարիա

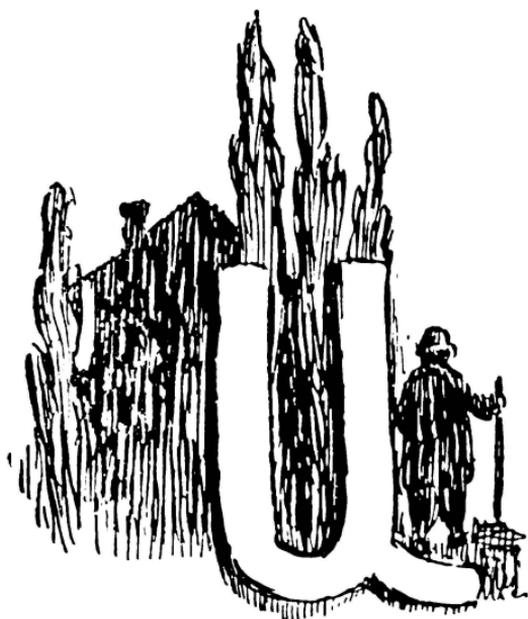
Այսօր կաւարտեմ «Քափառական Հայր» վեպ
Քղբասարով եւ յանձնարարեալ ձեզի կը դրկեմ անմիջ
Այս երկասիրութիւնս իմ ամենէն սիրած եւ ամենէն
զուրգուրանօվս ստեղծուած վեպս է, *զոր երբէք ու
ըլլամ*: Իմ ալ բաղձանքս է բոլոր հեղինակութիւն
լոյս ընծայուին ու չմնան տարագրութեան անկիւննե-
ւած՝ ինծի պէս: Եթէ բաղդը զրկեց զիս հայրենեաց
ներս առնելէ, զօնէ՛ երկերս ձեր միջոցաւ կը տար
ու իմ անկեղծ զգացումներս կարտայայտուին իրենց յ
ցիչ պատկերացումներով: Այս է եղած մխիթարութի
այս պիտի ըլլայ, ցորչափ ցուտ հողը չծածկէ զերեզմ
Ա. ՇԻՏԱՆՆԱՆ

ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՀԱՅԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԱՐԻԻՆԱԼԻ ԱՊԱՐԱՆՔԸ

մպամած ու չափազանց ցուրտ գիշեր մըն էր: Գիշերապահին ճոկանը ժամը 5 կը զարնէր:

Այդ պահուն, վանայ Այգեստան կոչուած արուարձանին մէկ անկիւնը բարձրացող հոյակապ ա-

պարանքի մը մէջ, յիսունն անցած, միջահասակ, յաղթակազմ ու դժպիտ կերպարանքով պաշտօնատար մը նըստած էր ու խռովատանջ վիճակ մ'ունէր:

Այս մարդը վանայ բռնակալ վալին էր և թահիր փաշա կը կոչուէր:

Ժամերով իր հրաշագեղ դահլիճին մէջ մինախօսելէ ետքը՝ յանկարծ ոտքի ելաւ ու բացազանչեց.

— Անիծած... ի՛նչ սպառնալիք որ ըրի, անօգուտ եղաւ: Կարծես թէ բռնութիւնս աւելի խստացուց զինքը: Կը վախնամ որ ասանկով վերջ մը պիտի տայ իր կեանքին:

Ու յետոյ բացու թովընտի դուռ մը, յառաջացաւ այն միջանցքն որ կը բաժնէր իր յարկաբաժինը կանանոցէն, և մտաւ ննջասենեակ մը:

Հո՛ն, այդ քստմնելի յարկին տակ, բազմոցի մ'անկիւնը, սմբած կը մնար դեռատի աղջիկ մը, որ հազիւ տասնութը տարու կար: Տխուր էր ան ու աչքերէն հոսող արցունքը չէր կրցած ծածկել:

Փաշան դիտեց... անոր կերպարանքին վրայ արտայայտուած բովանդակ դառնութիւնը գիտե՛ց: Ու զգաց որ ներքին վրդովը կը չարչրկէր զինքը, զգաց որ հոգեկան անզուսպ գորովանք մը կը համակէր իր էութիւնը, մէկ խօսքով՝ զգաց որ իր դէմ գանուող էակը սուրբ մըն էր, ու ինքը՝ մեղապարտ չարապործ մը: Հետեւաբար՝ կեցած տեղէն քայլ մը առնելու չէր համարձակէր կը դողար բոլոր մարմնով և որչա՛փ կը ջանար պաղարիւն ցուցնել ինքզինքը, դարձե՛ալ կերպարանքին ահաւոր երևոյթը չէր կրնար ծածկել:

Մանկամարդ աղջիկը կանգնած էր ոտքի վրայ ու մտախոհ նայուածքով մը կուսակալին դէմքը կը դիտէր:

— Ինծի նայէ՛, Նունուֆարս, ձայնեց Փաշան խանդաղատալի շեշտով մը, մինչե՞ւ երբ տխուր պիտի տեսնեմ քեզ...

— Մինչև գերեզմանս... մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը— որուն Նունուֆար անունը տուած էր կուսակալը:

Պատճա՞ռը... միթէ յիմարութիւն չէ՞ այդ մտածումդ:

— Ամենեւին: Յիմարութիւն չէ: Ընդհակառակը՝ յիմարութիւն է, երբ դեռ կենդանի եմ, դեռ անպատիւ կեանքիս մէջ կը քաշկռտեմ օրերս և դեռ սիրտ կ'ունենամ բառ մը, խօսք մը փոխանակելու ձեզի հետ:

Հոն, այդ ֆաօնեյի յարկին տակ Բագմոցի մը անկիւնը
սմբած կը մնար դեռ տափ աղջիկ մը.

— Մտածէ՛... կա՛մ ըսելիքներդ չես գիտեր. Նու-
նուֆարս, կա՛մ թէ չես հասկնար զանոնք:

— Ես ըսելիքներս գիտեմ ու կը հասկնամ զա-
նոնք, փաշա էֆէնտի՛. բա՛յց...

— Նուենուֆար չկրնալով շարունակել, սկսաւ
դառնապէս արտասուել: Անոր կերպարանքին տխրու-
թիւնը ժանգուի մ'երեւոյթն առաւ, և հոգիէն պոռթկա-
ցող կակիծը ցնցեց բովանդակ էութիւնը:

— Տէր Աստուա՛ծ... վրայ բերաւ կուսակալը
նո՛յն գորովալի ձայնովը, արտասուելէ ի՞նչ ունիս, երբ
երջանկութեան մը մէջ կը լողաս և ապարանքս քուկդ է:

— Այն երջանկութիւնը՝ զոր տուած ես ինձի, ա՛ռ.
չեմ ուզեր զայն, պոռթկաց Նուենուֆար՝ գայրոյթի շար-
ժումով մը: Ո՛հ, ինչպէ՞օս չես հասկնար թէ քու ապա-
րանքդ շատ չանցած իմ գերեզմանս պիտի ըլլայ: Ի՛նչ-
պէս չես տեսներ թէ այս անիծեալ յարկը մատաղ կեան-
քըս ծծեց...:

— Միևնոյն խօսքերդ են որ կը կրկնես ինձի: Ես
ձանձրացայ զանոնք մտիկ ընելէ: Գիտես որ այստեղ պի-
տի ապրիս, ինչո՞ւ չես ուզեր վարժուիլ: Միթէ քի՞չ
փառք է քեզի, երբ սպասուհիներդ մէկ կողմէն, ճարի-
էներդ միւս կողմէն քու հրամանիդ պիտի սպասեն...:

— Այդ փա՞ռքը... օ՛հ, այդ փառքին ես աչք
չունիմ, փաշա էֆէնտի՛: Տա՛ր, կը պաղատի՛մ, տար
զիս իմ ծննդավայրս... տա՛ր արիւնով ողողուած գե-
րեզմանատունն, ուր ծերունի հայրս ու մայրս ցուրտ
հողի մը տակ կը ծածկուին... տա՛ր որ համբուրեմ ա-
նոնց անշուք շիրմին հողը...: Ա՛յս է՝ կը պահանջեմ
ձենէ...:

Հապա Ասլա՞ն... անոր վրայ չես մտածե՞ր, ա-
ռարկեց Փաշան՝ նայուածքը շեշտակի Նուենուֆարին աչ-
քերուն մէջ խորասուզելով:

Մանկամարդ ազջիկը ցնցուեցաւ և բոլոր մարմնով սկսաւ դողալ: Վալի ֆաշան պաշտելի անուն մ'արտասանած էր, որուն յիշատակովը կ'ապրէր ան:

— Ինչո՞ւ լռեցիր, յարեց չարամիտ պաշտօնատարը: Կ'արծեմ թէ՛ վատի մ'անունը դուն ալ չես ուզեր տալ, այնպէս չէ՞...:

— Վատ մը չէր ան... Ժխտեց նունուֆար խռովատանջ ձայնով մը: Վատ անոնք էին որ անխղճօրէն անոր արիւնը մտան:

Թ Ա Հ Ի Ր Փ Ա Շ Ա

— Տէրութեան մը հանդէպ դաւողը վատ մըն է և անկից աւելի ստորին չարագործ մը չկրնար ըլլալ: Դուն ասիկա գիտնալու ես, Նունուֆարս: Նայէ՛, այնքան անմեղներ զոհուեցան... ո՞վ է պատճառը...

— Ո՞վ է պատճառը, գոչեց մանկամարդ աղջիկը:

— Այդ քու չարագործ Ասլանդ էր. հետեւաբար, ո՛չ թէ անոնց համար սէր մը պահելու, այլ անէծք մը յեղյեղելու ես ամէն ժամանակ: Հաւատա՛, այդպիսի չարագործներու երեսէն է որ բովանդակ երկիրը զինուորական շղթայի տակ առնուած է: Գնա՛... մտիկ ըրէ՛... անպատճառ ծնողացդ ուրուականը զանոնք կ'անիծէ:

— Կը ստե՛ս... այդ ուրուականը քեզ է որ կ'անիծէ, բացայայտեց Նունուֆար վրէժխնդրական շեշտով մը:

— Նայէ՛... երբ կ'ըսեմ թէ ըսածներդ չես հասկընար, առարկեց կուտակալը, չես ընդունիր. հիմակ իրաւունք չունի՞մ այդպէս մտածելու: Միթէ կը վայելէ սիրոյս փոխարէն այդ նախատանքդ: Ինչո՞ւ ոտնակոխ կ'ընես ա՛յն բոլոր երջանկութիւններդ զոր քեզի համար պիտի պատրաստեմ:

— Երջանկութիւններդ... երջանկութիւններդ ըսիր, փաշա էֆէնտի՛: Որո՞նք են այդ երջանկութիւններդ... միթէ բռնութեան տակ երջանկութիւն կ'ըլլա՞յ:

— Քու վրադ բռնութիւն չկայ, այդ խօսքը կ'ընես ինծի:

— Բռնութիւն չէ՞. այս արիւնալի ապարանքիդ մէջ արիւնէ արցունք քամելս, բռնութիւն չէ՞ սիրելիներուս ուրուականովը տառապիլս. ըսէ՛ք, պատասխանեցէ՛ք. ի՞նչ կ'ըսէ ձեր խիղճը, ի՞նչ կ'ըսէ ձեր Աստուածը...

Փաշան քարացած կը մնար, ինչպէս մէկը պատգամ մը կը լսէ երկնքէն ու սահմուկած վիճակով մը ի՛նչ պատասխանելը չի գիտեր:

Ո՛չ, կը զգար թէ աներևոյթ ձեռք մը իր կակոր-
դը կը ճզմէր ու ինքը բառ մը, խօսք մը, միակ բա-
ցատրութիւն մը չէր ունենար իր դէմ դիւցազնուհիի մը
պէս կանգնող մանկամարդ գերուհիին ըսելու: Լեռնա-
բար քայլ մը յառաջանալու չէր համարձակեր:

— Փաշա՛... յարեց Նունուֆար խորունկ առելու-
թիւն մը արտայայտող ձայնով մը, փաշա՛, նայէ՛ եր-
կինքը, նայէ անգամ մը, այս քու արիւնալի ապարան-
քըդ շատոնց իմ գերեզմանս պիտի ըլլար, եթէ չի խա-
բէիր զիս, եթէ...

Ու չի շարունակեց: Չայնը խեղդուեցաւ ու ինքը
դողդղալով ինկաւ բազմոցին անկիւնը:

Կուսակալը մօտեցաւ ու Նունուֆարին ձեռքը բռ-
նելով, գորովեց:

— Կը տեսն՞ես... բոլոր տտուպանքներդ դուն
կ'ընես քեզի: Թո՛ղ այդ պարապ մտածումներդ: Ես քեզ
չեմ խաբեր:

Խոստումս պիտի կատարեմ անպատճառ. միայն թէ...

— Գիտե՛մ... ցնցուեցաւ Նունուֆար իր չարչար-
ուած վիճակովը, դուն այն ատեն խոստումդ պիտի կա-
տարես, երբ զիս գերեզմանը դրած ես:

— Ո՛չ, կը սխալիս... ըսել կ'ուզէի թէ խոստումս
պիտի կատարեմ ա՛յն պայմանով որ դուն իմս ըլլաս...
դուն այս ապարանքին իշխանուհին մնաս:

Նունուֆար գերագոյն շարժում մ'ըրաւ ու աչքերը
սեւեռելով վալի ֆաշային վրայ, բացազանչեց:

Ո՛չ... քուկդ չեմ կրնար ըլլալ... քուկդ չեմ
կրնար ըլլալ, որովհետեւ ձեռքերէդ արիւն կը կաթի,
աչքերդ սճիրներու վրայ բացուած են և խիզճ ըսուած
բանը քու մէջդ գոյուցութիւն չունի...: Եւ ինչպէ՞ս պիտի
կրնայիր հաւատալ թէ իմ էութիւնս քեզի համար հո-
մակրութիւն կ'ունենայ, երբ վայրագութիւններդ ամէն